

דרשת שבת הגדול תשס"ב

בבתי מלון רבים בארץ ישראל אין הכלים טבולים, ואף שהם תחת השגחה מקומית. וישנן ועדות כשרות אשר הנהיגו בבתי מלון שתחת השגחתם שבעלי המלון יקנו את כלי הסעודה לנכרי ויחזרו וישאלו אותם ממנו, ועי"ז יהיו פטורים מטבילה כדין השואל כלי מנכרי. ונתנו עצה זו גם לבעלי מלון שהם שתומ"צ, ולכאור' עצה זו אינה מועילה לפטור כלים מטבילה וכפי שיתבאר בהמשך. ובתוך הדברים נברר את גדר מצות טבילת כלים והמסתעף ממנה. והאם יש אפשרות בשעת הדחק להתארח במקום כזה ולאכול בכלים שאינם טבולים.

טבילת כלים" ואם נשתמש בו קודם הטבילה קימ"ל דאין המאכל נאסר באכילה.

והיינו שטבילת כלים חשיבא "מצוה", ועיין בלשון האיסור והיתר [שער נ"ח סי' ק"ד] שכתב לחלק בין הגעלה מאיסור שיסודה מצד האיסור לבין טבילת כלים שיסודה מצד מצות עשה. ולפ"ז לדעת רוב הפוסקים שנקטו שטבילת כלים חיובה מהתורה נמצא שמצוה מהתורה לטבול את הכלי וכל המשתמש בו קודם טבילה מבטל את מצוה הטבילה, וא"כ י"ל בפשטות דהא דאסור להשתמש בכלי קודם הטבילה הוא משום ביטול המצוה. אלא שלפ"ז יוקשה על דברי הפוסקים [ישועות יעקב משנ"ב] שנקטו שאיסור השתמשות אינו אלא מדרבנן, להיכן נעלם ביטול המצוה שלכאור' ענינו הוא מדאורייתא. וכדי לנסות לבאר גדר זה יש להקדים ולברר בהאי ענינא כמה נידונים:

האם טבילת כלים היא מצוה או מתיר.

ד. מצינו במצוות שונות חילוקים אם המצוה היא "מתיר" וכגון בטבול שקודם שקיימו בו מצות הפרשה המאכל אסור באכילה ונמצא שמצות הפרשה מתירה את הטבל וכן בשחיטה שהבהמה אסורה באכילה קודם השחיטה, ומאידך ישנן מצוות שאינן בגדר מתיר אלא התורה אמרה לעשות את המצוה ומכח המצוה נמשך איסור, וכגון בציצית [לדעת המרדכי], וכגון במה שאמרו חז"ל שיש לברך קודם האכילה, ואמרו שאסור להנות מהעוה"ז בלי ברכה.

והנפק"מ בגוונא שהאדם אנוס מלקיים את המצוה, דאם המצוה היא "מתיר" אין אפשרות לעבור על האיסור שהרי סו"ס הדבר אסור ולא נתקיים בו המתיר, משא"כ אם גדר הדבר שזוהי "מצוה" א"כ באופן שאנוס מלקיים המצוה אין החפץ נאסר, וזוהי סברת המרדכי [המובא בפוסקים אור"ח סי' י"ג] גבי מי שנקרעו ציציותיו בשבת ואינו יכול להשיג בגד אחר דמותו לו ללבוש בלי ציצית, וטעמו דאיסור הלבישה נובע מכח מצות הציצית וכשאינו יכול לקיים המצוה גם האיסור פוקע.

ולא נתבאר להדיא בדברי הפוסקים איך לדון לגבי מצות טבילת כלים האם ענינה "מצוה" או "מתיר", ואחת הנפק"מ היא במי שאנוס לגמרי מלטבול כלי האם יכול להשתמש בו קודם טבילה, דומיא דציצית שנפסקה בשבת [לדעת המרדכי].

ה. והנה הדעות הסוברות שאיסור ההשתמשות בכלי שאינו טבול אינו אלא מדרבנן מוכח שסברו שמדאורייתא מצות טבילת

א. דעת רוב הפוסקים שטבילת כלי מתכות הוא מהתורה [וכלי זכוכית מדרבנן] ובדעת הרמב"ם נחלקו הדעות, ולענין הלכה קימ"ל כדעת הפוסקים שהוא מן התורה וכן פסק השו"ע יור"ד סי' ק"כ סי"ד ועיי"ש בבהגר"א, וכל זמן שהכלי אינו טבול אסור להשתמש בו [כמבואר ברמ"א שם ס"ח]. ונחלקו האחרונים אם איסור ההשתמשות בכלי קודם טבילה גם הוא מהתורה או שמא איסורו רק מדרבנן.

האם איסור ההשתמשות הוא מד"ת או מדרבנן

ב. מצינו שנחלקו הפוסקים אם איסור השימוש בכלי שאינו טבול הוא מדאורייתא או מדרבנן. עיין באור"ז מסכת ע"ז סי' רצ"ג שכתב לדון דמהא שאסור להשתמש בכלי שאינו טבול אף אם הוא חדש ולא בלע איסור מוכח דהוא "גזירת הכתוב דאסור רחמנא להשתמש בהם בלי טבילה" ולכן אף בדיעבד אם נשתמש בכלי שאינו טבול אסור המאכל [ולענין זה לא קיימ"ל כהאור"ז, דפסק הרמ"א ס"ט"ז שמאכל שהיה בכלי שאינו טבול אינו נאסר]. ומבואר בדבריו שאיסור ההשתמשות בכלי קודם הטבילה הוא מדאורייתא.

וכן מדוייק מדברי השאגת אריה בשו"ת סי' נ"ו כפי שכבר עמד על כך דו"ז הגרשז"א זצ"ל, במכתבו שבסוף ספר טבילת כלים]

וכן מורה פשוט דברי הפמ"ג סי' תפ"ו במ"ז ס"ק שדן על אדם שיש לו כוס שאינה טבולה בליל הסדר וצריך להשתמש בה לצורך ד' כוסות וכתב דיתכן שמצות ד' כוסות דרבנן תדחה איסור דרבנן של טבילת כלי זכוכית, משא"כ בכלי מתכות דהוי דאורייתא.

וכן מדוייק מדברי השאגת אריה בשו"ת סי' נ"ו כפי שכבר עמד על כך דו"ז הגרשז"א זצ"ל, [במכתבו שבסוף ספר טבילת כלים]

ומאידך דעת הישועות יעקב וכן נקט בפשיטות המשנ"ב [בסי' שכ"ג ס"ז בה"ל ד"ה מותר] דאיסור ההשתמשות בכלי שאינו טבול אינו אלא מדרבנן.

ג. אחר שנתבאר לעיל שאסור להשתמש בכלי שאינו טבול ומצינו שנחלקו הפוסקים אם איסור ההשתמשות הוא מדאורייתא או מדרבנן יש לברר מנין נובע איסור זה וטעם מחלוקתם של הפוסקים בזה.

דהנה אף שחיוב טבילת כלים נלמד מפרשת גיעולי מדין, מ"מ שונה דין הטבילה מדין ההגעלה, דהמגעיל כלי אינו מברך על ההגעלה ואם נשתמש בו קודם ההגעלה באופן האסור נאסר המאכל באכילה, ואילו הטובל כלי צריך לברך עליו קודם הטבילה "וצונו על

כלים היא מצוה בעלמא ואינה מתיר ואין השימוש בכלי נאסר קודם טבילה. ויל"ע מהו גדר האיסור שנתנו בזה רבנן האם האלימו את דין התורה, שלא אסרה את השימוש, ואמרו שאסור להשתמש, אבל אכתי לא חשיב כמתיר, או דילמא נתנו לזה גדר של מתיר. והסברא נותנת שרבנן שאסרו את ההשתמשות לא החמירו בזה יותר מדאורייתא, וצ"ע.

ו. ויעיין בספר מעדני ארץ [שביעית סי' ט"ז ס"ק י'] שכתב שאיסור ההשתמשות נובע ממצות הטבילה, ודן לתרץ עפ"ז את קושית הבית מאיר. דהנה הרמ"א סעיף י"א הביא את דברי האיסור והיתר דישאל ונכרי שקנו כלי בשותפות אין צריך להטביל. והטעם בזה דכיון שאף אחרי הטבילה שם עכו"ם על הכלי נמצא שאין הטבילה מועילה להוציאו מטומאת עכו"ם. והקשה הב"מ דאדרבה נימא שאסור להשתמש בו כיון שלא מועילה לו הטבילה. ותיירץ הגרשו"א זצ"ל דאם איסור ההשתמשות הוא מדרבנן הגדר בזה הוא שהאיסור נמשך מהמצוה וכיון שא"א לטבול תו לו שייך לומר שיש איסור להשתמש, עיי"ש. [ובאמת יתכן לומר גדר זה גם אם איסור ההשתמשות הוא מדאורייתא]. והיה הגרשו"א דן לומר לפ"ז [עייין ספר טבילת כלים פרק ג' סוף הערה כ"ד] שיהיה מותר למתארח במלון לאכול בכלי שאינו טבול אם בעל המלון לא יתן לו לטבול. [ולולא דבריו היה לכא' מקום לחלק בין היכי שאין אפשרות שהכלי יצא מידי טומאה לבין אופן שאין הגברא יכול לטבול, שהרי גבי שבת קימ"ל שאסור להשתמש בכלי שאינו טבול אף שא"א לטבול, ויש לישב, ולקמן באות י"ט נאריך בזה].

ויתכן לומר לפ"ז שהטעם שאין האוכל נאסר אם היה בכלי שאינו טבול, הוא דכיון דאין איסור על הכלי אלא רק מצוה לטבול, [אלא שיש לדחות ולומר בפשטות דאין בכלי טומאה ולא בליעת איסור, רק שם עכו"ם ולכן אין איסור בדיעבד].

ז. והנה הקדמנו לעיל אות ג' לשאל להיכן נעלם ביטול המצוה בכל עת שמשמש בכלי שאינו טבול ולמה אמרו הפוסקים שיש בזה איסור רק מדרבנן. וי"ל דמצינו מצוות דאורייתא שאדם נמצא במצב שלכאורה מבטל מצוה ולא אסרו לו מצב זה, וכגון מה דמצינו גבי מצות מזוזה שהמסיר את המזוזות ע"מ לבודקן דר בבית שאין בו מזוזה, וגם אדם שנפלה לו מזוזה בשבת קיימ"ל שיכול לדור בבית עד מוצ"ש ואף שלכא' מבטל כל רגע מצות עשה, ואיך התירו לו לבטל.

ח. ונראה שהביאור בזה שגדר המצוה מדאורייתא שאדם ימחר לעשות המצוה באופן סביר שיכול ולכן כל אדם שיש בידו יכולת לעשות את המצוה מוטלת עליו החובה שלא לבטלה וקיימ"ל שזרזין מקדימין למצוות, אבל אינו נחשב מבטל מצוה אא"כ היתה בידו היכולת לקיים המצוה [וישנן דעות שמדרבנן אסור להשתמש בחפץ קודם שיקיים את המצוה, ולכאורה טעם האיסור כדי שהאדם יזדרז לקיים את המצוה ולא יבטלה, ובפשטות גדרו בזה כעין דאורייתא והיינו שלא אסרו את החפץ כחפצא דאיסורא].

ט. והנה יעויין בדברי המג"א סי' י"ג שכתב על דברי המרדכי שאדם שאנוס מלקיים מצות ציצית בשבת יכול ללבוש בגד של ד' כנפות בלי ציצית, דזהו מדאורייתא אבל מדרבנן אכתי אסור ללבוש הבגד ולכן רק במקום כבוד הבריות התירו. וכתב עוד המג"א שאם אין ציצית בעיר דינו בחול כמו בשבת. ועיין מג"א סי' י"ט ס"ק א' שכתב דגבי מזוזה לא הטריחוהו רבנן ולכן שרי לגור בבית שאין בו

מזוזה אם אינו יכול להניח בו מזוזה כגון שהוא אנוס וכדו'. ולכא' יש לעיין בדברי המג"א דמהכ"ת לחדש דין איסור דרבנן, ובפשטות היכא שאינו יכול לקיים המצוה מותר ללכת בלי ציצית ובמרדכי לא הזכיר כלל איסור דרבנן, ולדברינו י"ל דסבר המג"א דדוקא באופן שאדם אנוס לגמרי מעשיית המצוה בזה אין עליו איסור כלל, אבל אם יוכל לקיים את המצוה למחר אין הוא נחשב כאנוס ולכן רק לגבי דין דאורייתא אמרינן שאינו נקרא מבטל, דסו"ס אין באפשרותו כעת לעשות את המצוה, אבל אכתי אסור מדרבנן.

י. ולפ"ז מובן מדוע נקטו הפוסקים כדבר פשוט שאדם שלא טבל את כליו וזקוק להשתמש בהם בשבת צריך להקנותם לנכרי וכו', ולכא' לפי דברי המרדכי הנ"ל גבי ציצית היה צריך להיות הדין דשרי להשתמש בהם שהרי אינו יכול לקיים את מצות הטבילה, ולפי דברי המג"א שכתב גבי ציצית דמדרבנן אכתי אסור, ה"נ י"ל גבי טבילת כלים. [ולחך צד שהבאנו לעיל אות ד' דטבילת כלים חשיבא "מתיר" פשוט דאסור להשתמש בהן קודם טבילה].

יא. ואם כנים הדברים נמצאנו למדים דיש כמה דרגות בגדר מצות טבילת כלים: [א]. מדאורייתא יש מצוה לטבול את הכלי, ובאופן שיכול לטבול ולא טבל חשיב מבטל מצוה [וי"א שאסור לו מד"ת להשתמש בכלי]. [ב]. לדעת הסוברים שאיסור ההשתמשות הוא רק מדרבנן – היינו שבאופנים מסויימים שאינו יכול לטבול, [אבל עדיין אינו בגדר אנוס גמור], אמרו חכמים שאסור להשתמש בכלי. ולכן מסתבר דגם לדעות הסוברות שאיסור ההשתמשות הוא דרבנן, לא אמרו דבריהם אלא במקום שאין אפשרות סבירה לטבול את הכלי, אבל אם יש לו אפשרות לטבול ולא טבל גם הם יודו דמבטל בזה מצוה דאורייתא. [ג]. ויש לעיין לאידך גיסא אם אין לאדם אפשרות כלל לטבול את הכלי כגון שהוא אנוס לגמרי האם בכה"ג נימא דגם מדרבנן אין בזה איסור, דסו"ס אין הכלי חפצא דאיסורא, ולכא' הדבר תלוי בשאלה דלעיל אות ד' האם האיסור דרבנן הוא כעין דאורייתא או שהוא בגדר "מתיר".

ועיין לקמן אות י"ט שהבאנו משמיה דדו"ז הגרשו"א זצ"ל שנקט גבי אורח במלון שאם אין לו אפשרות לטבול אין עליו איסור השתמשות [ועיי"ש מש"כ בזה].

כלי שאין שום אפשרות להטבילו

יב. ויש לעיין לפי זה בכלי שאם יטבילוהו יתקלקל ואין שום אפשרות להטבילו וגם אין אפשרות לפרקו ע"י אומן האם יהיה שרי להשתמש בו בלי טבילה, דסו"ס אינו יכול לקיים את המצוה ומהכ"ת נימא שיהיה עליו איסור השתמשות, ואין להקשות דלא יתכן שיתירו לאדם להשתמש לעולם בכלי בלי טבילה, דאכן מצינו בשותפות נכרי שפטור מטבילה, וגם זכר לדבר בפתח שחייב במזוזה רק שיש חשש מפני הנכרים שיגנבו את המזוזה שמשמש לעולם בפתח בלי מזוזה, וגם עושים צורת הפתח לעיר ואע"פ שאין בו מזוזה. ומצינו בפוסקים שדנו בכלי גדול מאד שלא נכנס למקוה כגון חביות יין, ולא מצאו עצה אלא ע"י הערמה להקנות לנכרי ולחזור ולשאל ממנו, עיין בדברי הכנה"ג יור"ד סי' ק"כ אות י"ח הובא ברעק"א בגליון השו"ע ס"א. ולכא' לפי הנ"ל היה מקום לומר דכה"ג לא חייבו טבילה, וצ"ע.

מאימתי חלה חובת הטבילה

יג. יל"ע מאימתי חלה מצות הטבילה, האם עובר להשתמשות, או בשעה שקנה או קיבל כלי סעודה יש לו לטבולו אף אם עדיין מונח בקופסא. ושורש הספק דכיון שסיבת הטבילה היא להכניסו לקדושת ישראל א"כ יש לרדן דשמא אין המצוה קשורה להשתמשות, והנה גבי ציצית קיימ"ל שהוא חובת גברא וקודם שלובש בגד אינו מצווה להטיל בו ציצית, אמנם שם המצוה קשורה אך ורק להשתמשות, משא"כ בטבילת כלים, ולא נתפרש דין זה להדיא בדברי הפוסקים. [ועיין אות י"ט דהבאנו בשם מרן החזו"א זצ"ל שהשותה משקה בחנות בכוס שאינה טבולה לא מוסיף איסור על בעל החנות, ויתכן שכונת החזו"א היתה דכיון שכבר נתחייב בטבילה משעה שהכלי עומד להיות כלי סעודה ולא טבל הרי הוא מבטל את מצות הטבילה, ואין בתוספת השימוש עבירה. והביאור בזה דהיות ומצות טבילה כלים הוא מצוה חד פעמית נמצא שאם לא טבל את הכלי חשיב כמאחר ולא כמבטל, דומיא לנידון גבי המאחר את המילה, ואכמ"ל].

חיוב הטבילה הוא על הבעלים או על המשתמש

יד. כתבו התוס' בע"ז דף עה: ד"ה אבל בשם רשב"ם דישאל ששאל כלי מישראל חברו שקנה מעכו"ם צריך טבילה כיון שבא לידי חיוב טבילה ביד ישראל ראשון. ומובא להלכה בשו"ע ס"ח. ולכאור' ריהטת הדברים מורה דחיוב הטבילה הוא על המשתמש ולא דוקא על הבעלים, אלא בעינן שיהיה הכלי במצב שחייב בטבילה, ולכן אם נתחייב הכלי ביד הישראל הראשון ממילא חייב השואל ממנו להטבילו [ועיין בגר"א ס"ק כ"ב בביאור דעת הי"א, שציין לתוס' הנ"ל. ומ"ש שם שאין חיוב על השני, כוונתו משום שאף פעם לא חל חיוב טבילה על הכלי, דכיד הראשון לא היה זה כלי סעודה וביד השני אינו לקוח ואינו שלו].

טו. ויש לעיין באדם המארח את חברו לסעוד עמו מי חשיב המשתמש בכלי, האם הבעלים, או האורח, או שמא שניהם נחשבים כמשתמשים, ונפק"מ על מי חלה חובת הטבילה [ואף שלכאורה איסור השתמשות יש גם על מי שאין עליו חיוב טבילה, מ"מ יש בזה נפק"מ לפי מה שכתבנו לקמן אות י"ט].

דהנה אדם הסועד אצל חברו ויושב על גבי כסא מסתבר דאינו נחשב כשואל על הכסא להתחייב עליו אם אירע בו נזק, אלא בעל הבית חשיב כמשתמש בכסא והשימוש הוא הושבת חברו עליו [והארננו בזה במק"א]. וא"כ אפשר שיש לומר דגם האורח האוכל בכלי אינו נחשב כ"משתמש" לענין חיוב טבילה וחיוב הטבילה חל רק על הבעלים.

טז. ומצינו באחרונים שדנו כעין זה לענין בתי מלון וכדו' האם נחשבים הכלים לכלי סחורה כיון שבעלי המלון לא אוכלים בכלים אלו אלא מייעדים אותם לאורחים, ויש שרצו לנקוט דאין על בעלי המלון חיוב לטבול, אמנם ריהטת האחרונים הוא לחייב בכה"ג בטבילה וטעמם דאינם כלי סחורה אלא כלי סעודה להאכיל בהם את האורחים, וכן נקטו למעשה החזו"א והרבה מגדולי הפוסקים. [עייין ספר טבילת כלים פ"ג הערה כ"ד]

וא"כ כל שכן שהמארח את חברו חייב הבעלים בטבילה.

יז. אלא שיש עדיין לעיין אם חובת הטבילה היא רק על הבעלים או גם על האורח, דאם היינו מגדירים את האורח כ"משתמש" א"כ לא גרע משואל שחייב לטבול, אבל אם נימא שאורח האוכל אצל בעה"ב רק הבעה"ב חשיב כמשתמש ואין השתמשות האורח נחשבת כשימוש המחייב [דומיא דחיובי אונסין שלכאור' אינם מוטלים על האורח] א"כ חובת הטבילה היא רק על בעה"ב.

יח. והנה כל זה לענין חובת הטבילה, אמנם אכתי יש לעיין האם אסור לאורח להשתמש בכלי שאינו טבול, ולכאור' היה צריך לומר דכמו שלבעה"ב אסור ה"ה לאורח, דמ"ש.

אלא שהדברים תלויים במש"כ לעיל אות ד' לרדן בגדר חובת הטבילה ואיסור ההשתמשות, דלצד שהטבילה נחשבת כ"מתיר" ולפני הטבילה הכלי נחשב כטבל וככהמה שאינה שחוטה א"כ פשוט שכל זמן שהבעלים לא טבל את הכלי כולם אסורים להשתמש בו ואף אלה שאינם חייבים בטבילת הכלי. אמנם לאידך צד שהטבילה מוגדרת "כמצוה" ואיסור ההשתמשות נובע מכח המצוה לטבול, היה מקום לרדן שאיסור ההשתמשות זה הוא דוקא על הבעלים שעליהם מוטל לטבול את הכלי אבל אדם אחר שאין באפשרותו לטבול את הכלי אפשר דלא נמשך עליו איסור השתמשות [ויסברא זו נשמעת טפי אם נימא שאיסור ההשתמשות הוא רק מדרבנן].

יט. ומובא בספר טבילת כלים פרק ג' סוף הערה כ"ד בשם דו"ז הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שצידד כהך צד דאם איסור השתמשות מדרבנן י"ל דכל זה דוקא כשיש בידו אפשרות לטבול ולכן בבעלי מסעדות וכדו' שלא יאפשרו לאורח לטבול אין עליו איסור להשתמש בכלי. וכן שמעתי ממורנו הגר"נ קרליץ שליט"א להקל בשעת הצורך בכלי זכוכית שחיוב טבילתם הוא רק מדרבנן.

אלא שיש לעיין בדברים אלו: [א]. לפי גדר זה אמאי אסור בשבת להשתמש בכלי שאינו טבול נימא דכיון שבשבת א"א לטבול את הכלי א"כ אין איסור להשתמש בו. ומה לי מתארח במקום שא"א לטבול או נמצא בזמן שא"א לטבול, וצ"ע. אלא שיש ליישב דשאני שבת שאינו אונס גמור שהרי למחרת יוכל לטבול את הכלי משא"כ באורח שלעולם לא יתנו לו לטבול את הכלי, [וכעין שכתבנו לחלק לעיל אות י"א]. [ב] בבתי מלון ומסעדות שבעליהם שומרים תומ"צ אין טענה זו וחלה חובה על הבעלים לטבול וממילא גם לאורחים אסור להשתמש בכלים. [ג]. האם מותר לכתחלה להכנס למצב בו אדם יודע שיארח אותו ויתנו לו לאכול בכלי לא טבול, דכיון שכל סברת ההיתר בזה בנויה על הא ששואדם אנוס ואינו יכול לטבול, אין עליו איסור, א"כ י"ל דזה דוקא באופן מיקרי אבל לא שיכניס עצמו לכתחלה לזה [וזכר לדבר בהא דמצינו בפוסקים באור"ח סי' ס"ב ס"ד שדנו לענין ברכה במקום המטונף ועיין במשנ"ב ס"ק ח' שהביא את מחלוקת הט"ז והמטה יהודה לענין הקם בלילה ממיטתו וצמא לשתות האם ישתה בלי ברכה כיון שא"א לו ליטול ידים, ובס"ק ט' כתב המשנ"ב שאסור לשתות במרחץ בלי ברכה שהרי אינם אנוסים לשתיה זו].

[ד]. יש לרדן אם יש בכה"ג משום לפני עיור דמכשיל את הבעלים שנותן לו לאכול בכלי שאינו טבול ומובא שם ששאלו להגרשז"א זצ"ל ואמר שאין בכה"ג לפ"ע דומיא דפועל העובר

וכדומה] עדיין לא נחשב כשקוע בידו א"כ איך כתב הט"ז שמיד אחר השבת יטבילנו והרי עדיין הוא כלי של נכרי, וצ"ע. ולולא דברי הט"ז היה מקום לומר דבשעה שמקנה לנכרי צריך שיחליט בדעתו שההקנאה לנכרי תהיה לזמן קצר ומיד לאחר זמן יחזור ויקנה את הכלי ונמצא שבשעה שהיה ביד הישראל היה כלי של נכרי לגמרי ופטור מטבילה, או שמא כל משך הזמן שעדיין אפשר לדון שאינו נחשב כשקוע ביד הישראל, נחשב כזמן שיכול להשתמש בו ורק אח"כ יכול לטבול, וצ"ע.

שותפות נכרי

כב. במלונות שנכרים שותפים בבעלות המלון פטורים הכלים מטבילה כפי שפסק הרמ"א בסעיף י"א. ויל"ע מהו גדר השותפות הפטור מטבילה. האם בענין שהיא שותף עם זכות החלטה או סגי שיהיו לו מניות בחברה שהיא בעלת המלון. דהנה לגבי נידונים אחרים מצינו דעות שונות בדברי הפוסקים האם שותפות במניות נותנת שם בעלים לענין חמץ או שבת רבית וכדו', או בענין שיהיה לשותף גם זכות החלטה, והנה האידנא ברוב רובן של החברות כל בעל מניה הוא בעל זכות החלטה אלא שהחלטות נקבעות על פי רוב, ונמצא שזכותו של כל שותף שווה וא"כ הסברא נותנת שעכ"פ לגבי טבילת כלים חשיב כה"ג שותף אף שיש לו מעט מניות.

העולה מכל הנ"ל

- א. דעת רוב הפוסקים שטבילת כלי מתכות הוא מהתורה והכי קיימא לן. [אות א']
 - ב. אסור להשתמש בכלי קודם טבילה ונחלקו הפוסקים אם אסור זה הוא מהתורה או מדרבנן. [אות ב']
 - ג. אף לסוברים שאיסור ההשתמשות הוא מדרבנן מ"מ בגוונא שאפשר לטבול את הכלי בקל ואינו טובל הרי הוא מבטל מצוה דאורייתא. [אות י"א]
 - ד. יל"ע בכלי שאין שום אפשרות לטבולו, וכגון שיתקלקל ואין בנמצא אומן ישראל שיוכל לפרקו, האם נימא דשרי להשתמש בו מבלי לטבולו, להך צד שטבילת כלים חשיבא "מצוה" ולא "מתיר". [אות י"ב]
 - ה. חובת טבילת כלים היא על המשתמש ולא רק על הבעלים, ויל"ע באורח האוכל אצל בעה"ב מי נחשב למשתמש. [אות י"ג]
 - ו. יש מהפוסקים שהתירו בשעת הצורך לאכול בבתי מלון בכלים שלא הוטבלו. [אות י"ט]
 - ז. אין לסמוך על העצה להקנות את הכלים לנכרי ולחזור ולשאול אותם ממנו, דפשטות הפוסקים שבכה"ג חייב בטבילה. [אות ט']
 - ח. ישנם האידנא בתי מלון בא"י שיש בהם שותפות נכרי בבעלות המלון, ונמצא שהנכרי שותף גם בכלים ובמקומות אלו א"א לטבול את הכלים ומותר להשתמש בהם כפסק הרמ"א בסעיף י"א. [אות כ"ב]
- [ומכל הנ"ל קריאה לכל ועדי הכשרות די בכל אתר ואתר להנהיג לטבול את כלי הסעודה בבתי מלון והאולמות ולא להזדקק להיתרים שנועדו לשעת דחק].

בחול המועד שרי ליתן לו שכר אם אינו רוצה בחנם אף דלכאורה הוי לפ"ע. [ויל"ע בתירוץ זה דלכאורה האי דינא דתשלום בחוה"מ טעמו דבכה"ג שאין אפשרות לעשות בחנם התירו בשכר דאלת"ה איך הותר לפועל עצמו לקבל שכר וכי עסקינן בבעלי עבירה, אלא בהכרח שהגדר בזה הוא דהיכא שאין פועלים שמסכימים לעבוד בחנם שרי בשכר].

[שוב שמעתי שמוסרים בשם מרן החזו"א זצ"ל ששאלו אם מותר לשתות בקיוסק בכוס שאינה טבולה והשיב שלא מוספים לבעל החנות שום איסור. [ויל"ע בכונתו האם איירי לענין איסור דלפני עיור, וס"ל דהיות והיה חייב מכבר לטבול את הכלי א"כ לא מכשיל אותו באיסור דממילא הכלי היה צריך טבילה, ולענין עצם ההשתמשות ס"ל דהואיל והקונה אינו יכול לטבול את הכלי אין עליו איסור להשתמש בכלי שאינו טבול, וכנ"ל. אלא שאכתי יל"ע דיש איסור השתמשות על בעה"ב ומכשיל אותו בלפ"ע הנוגע לאיסור ההשתמשות שיש בכל שימוש ושימוש וצ"ע]. וכשהצעתי את הדברים קימה הגר"ח קנייבסקי שליט"א כתבו לי בשמו וזה לשונו "לי אמר שאין להשתמש בזה ויותר אין ידוע לי" עכ"ל. ועיין בספר טבילת כלים פ"ג הערה כ"ד].

הקנאת הכלים לנכרי

כ. יש שנתנו עצה לבתי מלון ואולמות להקנות את הכלים לנכרי ולחזור ולשאול אותם ממנו, ונמצא שכעת הכלי לכאור' פטור מטבילה דהוי בבעלות נכרי. אמנם המעיין בדברי הפוסקים יראה שאין לסמוך על הוראה זו. דהנה כתב השו"ע סי' ק"כ סט"ז אם שכח ולא הטבילה כלי מער"ש או מעריו"ט יתנונו לעכו"ם במתנה ואח"כ ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו. וברמ"א – וכן יעשה אפילו בחול במקום שאין לו מקוה. וכתב ע"ז הט"ז, נ"ל דהאי תיקונו אינו אלא לפי שעה דהיינו לאותה שבת או בחול כל זמן שאין לו מקוה, אבל לאחר השבת או שיזדמן לו מקוה כיון שישתקע עולמית ביד הישראל ודאי הוי כלקוח בידו ולא עדיף ממשכן עכו"ם ביד ישראל ודעתו לשקעו דצריך טבילה. ותו דגבי טלית שאולה מצינו ג"כ שפטורה מציצית כל ל' יום ואח"כ חייב דנראה כשלו, ע"כ ה"נ נראה דצריך טבילה אחר שאפשר לו לטבול אפילו בברכה אבל כיון שאין זה מפורש בפוסקים יש להזהר שיטביל כלי אחר עמו משום חשש ספק ברכה, עכ"ל.

חזינן דנקט הט"ז להלכה והעתיקו המשנ"ב סי' שכ"ג ס"ק ל"ה, דבכה"ג שנשתקע ביד ישראל צריך להטבילו, וה"נ כלים אלו שבאולמות סופן שהם שקועים ביד הישראל וממילא יש להטבילן. [ועיין כנה"ג יור"ד סי' ק"כ אות י"ח שדן בכלים גדולים שא"א לטבלם והביא בשם מהר"י זאבי שבאופן זה יעשה הערמה ויקנה לנכרי ויחזור וישאלנו ממנו, והובאו דבריו ברעק"א בגליון השו"ע ס"א]

כא. ובגוף דברי הט"ז יש להתבונן מהי השעה המחייבת טבילה, אם נימא דמיד אחר השבת חייב בטבילה כיון שדעתו שיתשקע בידו וחשיב כשל ישראל א"כ איך מותר להשתמש בו בשבת. ואם נימא דכל זמן שלא עברה איזה תקופה [כגון ל' יום